

PUT KA TEVHIDU

ZIJAD LJEVAKOVIĆ

U osnovi se mogu odrediti dva toka spoznaje.

a) Put od čovjeka ka Bitku, Apsolutu, Bogu. Na tom putu čovjek koristi znanja, saznanja, teorije, vizije, praksu, doktrinu, dogmu i intuiciju.

b) Spoznaja koja polazi od Apsoluta, Stvoritelja ka čovjeku. Odvija se putem Objave a prihvata je čovjek osjetilima, razumom, umom, sviješću, savješću, intuicijom, srcem, dušom i ukupnim životom. Koristi od Objave ima u znanju, viziji i praksi.

Put od čovjeka ka Bitku, Apsolutu, Bogu

Ovaj put najčešće se susreće i definira unutar filozofije. Osnovni tok filozofije do sada može se označiti kao pokušaj da se odredi otkuda svijet, život u svijetu (nasuprot neživog), promjenjivost živog i neživog, Bitak - Nebitak, Prvi Princip itd.

Prema učenju Kur'ana ovaj pokušaj nikada ne može doseći krajnju istinu jer stvoreno ne može

definirati Stvoritelja. Zapravo prema Kur'anu put spoznaje Istine dolazi iz suprotnog pravca. Stvoritelj definira i određuje stvoreno, a ne stvoreno Stvoritelja. Zato je u Islamu Objava primarna. Um i misao kao i drugi oblici spoznaje mogu samo znati parcijalno u pojavnom svijetu ili se baviti samo pojavnim svijetom. Dok Objava ovo nadilazi. Ovo je ujedno argument da je objava potrebna čovjeku.

و من الناس من يجادل في الله بغير علم و لا هدى و لا كتاب منير. (الحج، ٨)

“Ima među ljudima pojedinaca koji raspravljaju o Allahu bez potrebnog znanja (za raspravu o Njemu) bez Upute (Objave u kojoj bi On o sebi rekao) ili bez Knjige Prosvjetljenja .” (El-Hadždž, 8.)

يعلمون ظاهرا من الحياة الدنيا و هم عن الآخرة هم غافلون. (الروم، ٧)

“Oni znaju samo vanjske manifestacije ovog pojavnog svijeta a oni su o onom drugom neobaviješteni i pasivni.” (Er-Rum, 7)

Uputa od Boga ka čovjeku

Otkako se čovjek odvojio od blizine svoga Gospodara i Stvoritelja te došao na Zemlju, spoznaja Boga odvija se Objavom preko dva posrednika. Posebnog odabranog i pročišćenog meleka i posebno odabranog i pročišćenog čovjeka - poslanika. Melek ima sposobnost da bude u svijetu Gajba (nevidljivog i nedokučivog) ali može imati i sposobnost doticaja sa ljudima. Poslanik mora ostati čovjek ali imati i sposobnost doticaja sa melekom koji donosi Poruku. Objava je sama po sebi Put ka Stvoritelju. Ali su u Objavi Kur'ana naglašene dvije znamenitosti koje u okruženju pojavnog i objektivnog svijeta čovjeku ukazuju na njegovog Stvoritelja:

1. znamenitost, znamenje, znak, putokaz, ajet;
2. manifestacije (nastanak pojavnog svijeta, manifestacija Volje u pojavnom svijetu, manifestacija života, početak odnosno nastanak, raznovrsnost životnih oblika, pojava čovjeka i njegov moral, manifestiranje odazivanja Stvoritelja na poziv stvorenja, uputa čovjeku od njegovog Stvoritelja, kreativnost u pojavnom svijetu, stvaranje u originalnim i novim oblicima, manifestacija reda i zakonitosti u pojavnom svijetu, pažnja i održavanje svjetova).

Ajeti

Prema svojim značenjima ajeti navedeni u Kur'anu mogu se podijeliti na:

1. ajete pojavnog svijeta;
2. ajete o pojavi čovjeka;
3. ajeti Kur'ana i drugih objava;
4. ajeti kao pojave u određenom vremenu (mu'džize).

1. Ajeti u pojavnom svijetu koji govore o Stvoritelju i dokazuju tevhid.

و من آياته أن خلقكم من تراب ثم إذا أنتم بشر
تنتشرون. و من آياته أن خلق لكم من أنفسكم
أزواجا لتسكنوا إليها و جعل بينكم مودة و
رحمة إن في ذلك لآيات لقوم يتفكرون. و
من آياته خلق السماوات و الأرض و اختلاف

ألسنتكم و أولوانكم إن في ذلك لآيات للعالمين.
و من آياته منامكم بالليل و النهار وابتغواكم من
فضله إن في ذلك لآيات لقوم يسمعون. و
من آياته يريكم البرق خوفا و طمعا و ينزل من
السماء ماء فيحيى به الأرض بعد موتها إن
في ذلك لآيات لقوم يعقلون. و من آياته أن
تقوم السماء و الأرض بأمره ثم إذا دعاكم دعوة
من الأرض إذا أنتم تخرجون. (الروم ، ٢٠ -
٢٥)

U slobodnom prijevodu ovi ajeti znače:

“Iz nekih od njegovih ajeta vidi se da vas je stvorio od zemljane prašine zatim ste se kao ljudski rod razmnožili, razvili i proširili po zemlji. Iz nekih od njegovih ajeta vidi se da je vama od vašeg istovjetnog nefsa (supstance) stvorio suprotan pol da se smirite uz njega a među vama (ljudima), (suprotnim polovima) je razvio naklonost i milost. U tome su, sigurno, ajeti za one među ljudima koji razmišljaju. Iz nekih od njegovih ajeta vidi se stvaranje neba i Zemlje, različitosti boja (rasa) i jezika. U tome su ajeti za znanstvenike.

Vaš san noću i danju i vaše traganje za Njegovim vrijednostima samo su neki od Njegovih ajeta za ljude koji slušaju. A u neke Njegove ajete spada što vam pokaže da vidite grom u oluji pa ste u strahu i nadi. Bojite se groma i nepogode a želite vodu. A On vam spušta iz neba (oblaka) vodu pa tako oživljava zemlju nakon obamrlosti. U tome su ajeti za umne. Iz nekih od Njegovih ajeta vidi se da nebo i zemlja opstoje na njegovoj zapovijedi, zatim kada budete pozvani zemaljskim pozivom tada će te iz nje biti izvađeni i izvedeni.” (Er-Rum, 30-35)

Svi ovi ajeti su ili očigledni (aksiomi) ili iz njih izvedene činjenice (silogizmi).

Svi oni su vezani za javni svijet i čovjeka u njemu a dati su u formama o kojima se mora:

- a) razmišljati (“u tome su ajeti za one ljude koji razmišljaju”);
- b) znati (“u tome su ajeti za znanstvenike”);
- c) čuti i slušati (“u tome su ajeti za one ljude koji čuju i slušaju”);
- d) umno spekulirati - umovati (“u tome su ajeti za one koji su umni”);

Iz ovih primjera možemo uzeti dokaze za ajete koji govore o pojavnom svijetu i koji govore o čovjeku.

Pojavni svijet je stvoren. Toliko je mnogostruk i različit prema Kur'anskom opisu stvaranja da isključuje samonastanak u vidu emanacije, evolucije, slučajnosti života i drugim vidovima. čovjek u Kur'anu je izravno stvoreno biće i postavljeno na Zemlji.

Činjenice kao posebni ajeti na koje Kur'an skreće pozornost jesu sljedeće:

1. Govor, artikuliran i razumljiv. Prema Kur'anu svaki govor ljudi je stvoren i počiva u ljudima kao mogućnost. Govor je izravni dar Gospodara samo čovjeku.
2. Rase i različitost boja nalazimo kod ljudi dok kod životinja susrećemo vrste .
3. Spavanje i san su ajeti na koje Allah, dž.š., u Kur'anu često ukazuje.
4. Ajeti Kur'ana upućuju na Stvoritelja Allaha, dž.š., jer su od Njega uostalom i objavljeni.
5. Ajeti u kojima Allah daje posebne znake Svoje prisutnosti. (mudžize):

إن في ذلك آية للمؤمنين. (الحجر، ٧٧)
 إن في ذلك آية لقوم يتفكرون. (النحل، ١١)
 إن في ذلك آية لقوم يتذكرون. (النحل، ١٣)
 إن في ذلك آية لقوم يسمعون. (النحل، ٦٥)
 إن في ذلك آية لقوم يعقلون. (النحل، ٦٧)

“U tome je ajet za vjernike.” (El Hidžr,77)

“U tome je ajet za ljude koji razmišljaju.” (En-Nahl,11).

“U tome je ajet za ljude koji su svjesni i shvataju.” (En- Nahl, 13)

“U tome je ajet za ljude koji čuju i slućaju.” (En-Nahl 65)

“U tome je ajet za ljude koji umuju.” (En- Nahl, 67)

وإن يروا كل آية لا يؤمنوا بها، (الأعراف، ١٤٦.

»A kad bi (nevjernici i mnogobošci) mogli vidjeti očima svako moguće ajet ni tada niti ikada u Njega ne bi povjerovali .” (El-A'rāf , 146.)

وإذا يروا آية يستسخرون . (الصافات ، ١٤)
 “A kada vide ajet omalovaćavaju ga.” (Es-Safat, 14)

و ما نرسل بالآيات إلا تخويفا . (الإسراء ، ٥٩)
 “Ponekad šaljem ajete da zastrašimo.” (El-Israa, 59)

Manifestacije tevhida

1. Manifestacija nastanka Univerzuma,

ظاهرة حدوث الكون

Manifestacijom smatramo skup više pojava (ajeta) koje su sadržajno slične ili se upotpunjuju a koje su očigledne i jasne . U Kur'anu se jasno stavlja do znanja da je ova svemirska konstelacija stvorena. Sunčev sistem, koji je najbliži čovjeku. Sunce, Mjesec i Zemlja su prema velikom broju ajeta u međuovisnosti. Zemlja u odnosu na Sunce i Mjesec. Sunce je postavljeno kao i Mjesec tako da omogućuju čovjeku život na Zemlji. Allah u Kur'anu govoreći ljudima o svemiru stalno ističe dvije činjenice bez kojih je nemoguće govoriti o pojavnom svijetu uopće, a to su:

- zakonitost i red i
- univerzalna harmonija kosmosa kao rezultanta zakonitosti i reda.

Jasno je da je zakonitost i red posljedica Allahovog stvaranja i održavanja svega.

Zakonitost života na Zemlji postavljena je tako da se jasno vidi da je to dato ljudima i stvoreno za ljude i njihovo održavanje.

“Stvorio je vama (ljudima) i za vas.”

خلق لكم

“Potčinio je vama i dao da vama služi.”

سخر لكم

Manifestacija Volje Allaha, dž.š.

ظاهرة الإرادة

Kur'an postavlja pitanje - čija se volja provodi u Univerzumu. Čijom voljom je nastao, i Čijom voljom se održava svemir? Ko provodi red i zakonitost u svemiru? Ljudska volja očito nije

faktor nastanka svemira niti faktor održanja svemira. Nemoguće je da se sve odvija bez volje ili plana a ide u prilog čovjeku.

Manifestacija života

ظاهرة الحياة

Pojava života u odnosu na neživo u svijetu kao i smjena živog i neživog je najjača slika čovjeka u Kur'ana. Stalno izvođenje živog iz neživog Allah, dž.š., u Kur'anu pripisuje Sebi i to označava kao stalan proces. Naglašen je svijet biljaka i životinja nevidljivih organizama i nežive materije. Voda je faktor života na Zemlji. Iz nje i od nje se sve živo izvodi. Jedna od najupečatljivijih slika datih u Kur'anu je odnos Sunca i Zemlje koji se opisuje obamrlom zemljom. Pojavom vode između Zemlje i Sunca nastaje život. Posebno se naglašava:

- početak života;
- raznovrsnost životnih i bez životnih oblika, kao i promjene odnosa živo i neživo;
- pojava čovjeka na Zemlji;
- civilizacija u kojoj obitava čovjek, zakon, moral i kultura prema kojima čovjek živi.

Početak života po Kur'anu

النشء و النشأة إحداه الشئ و تربيته

Najčešće se izražava u Kur'anu izrazom "neše'e" što znači stvaranje i održavanje, njegovanje i vođenje. Kada se ovaj izraz spominje u Kur'anu uz nastanak oblaka onda znači da ih Allah, dž.š., formira tačno sa određenom svrhom. Svaki oblak ima određenu namjenu i vođenje.

و ينشئ السحاب الثقال . (الرعد، ١٢)
 "On (Allah) započinje formiranje teških oblaka." (Er-Re'ad, 12.)

Dakle, formira oblake, održava i vodi ih sa određenim ciljem.

Ovaj izraz se upotrebljava kada se govori o pojavi života uopće, kao i kada se govori o pojavi života na Zemlji, odnosno pojavi čovjeka. Iz Kur'ana se također da razumjeti da Allah stvara i sve drugo što nije vezano za čovjeka, što čovjek ne zna ili neće nikada saznati.

و يخلق ما لا تعلمون . (النحل، ٨)
 "A On (Allah) stvara ono što ne znate i ono što nećete nikada saznati". (En-Nahl, 8)

Čovjek nije centar svih Allahovih aktivnosti u pojavnom stvorenom svijetu. Allah se ne opisuje u Kur'anu kao Onaj Koji se samo brine za čovjeka i za ono što je vezano za njega. Allah ima svoje božanske stvaralačke ali i druge aktivnosti koje su vezane za živo i neživo u pojavnom svijetu.

لخلق السماوات و الأرض أكبر من خلق الناس و لكن أكثر الناس لا يعلمون . (غافر، ٥٨)
 "Stvaranje nebesa i zemlje je, sigurno, veći proces od stvaranja ljudi ali većina ljudi to ne zna." (Gafir, 58.)

هو أنشأكم من الأرض و استعمركم فيها . (هود ، ٦١)

"On vas je proizveo od zemlje (u prapočetku stvaranja) i na njoj vas nastanio. (Ovaj izraz može značiti osvajanje i koloniziranje Zemlje od ljudskih bića.) (Hud, 61)

بدأ ، البدء و الإبتداء تقديم الشئ على غيره ضربا من التقديم .

Stvaranje bilo čega i bilo kako kao početak kome nije prethodilo nešto ili ništa.

قل سيروا فى الأرض فانظروا كيف بدأ الخلق . (العنكبوت ، ٣٠)

"Reci: 'Putujte po zemlji i istražujte kako je počelo stvaranje'." (El-Ankebut , 30)

الذى أحسن كل شئ خلقه و بدأ خلق الإنسان من طين . (السجدة، ٧٠)

“On je Onaj Koji je svaku stvar najljepšom stvorio a započeo je stvaranje čovjeka od blata.” (Es-Sedžde , 7)

إنه يبدأ الخلق ثم يعيده. (يونس ٤)

“On je Onaj Koji započinje stvaranje svega zatim će sve to ponovno povratiti stvaranjem. (Junus, 4)

Raznovrsnost živih oblika kao i stalna promjena odnosa živog i neživog

Stalno izvođenje živog iz neživog i obratno je stalna slika Kur’ana preko koje se vidi izvođenje i pokazivanja stvaranja Stvoritelja. To su inače procesi koji se ne bi mogli zamisliti kao samonastali, slučajni ili emanativni.

يخرج الحي من الميت و يخرج الميت من الحي ويحي الأَرْض بعد موتها. (الروم ، ١٩)

»Izvodi živo iz mrtvog i izvodi mrtvo iz živog a oživljuje zemlju poslije obamrlosti.” (Er-Rum, 19)

هو الذي خلق لكم ما في الأرض جميع. (البقرة ٢٩.)

“On je Onaj Koji je vama (i za vas) stvorio sve što je na zemlji.” (El-Bekare, 29)

سبحان الذي خلق الأزواج كلها مما تنبت الأرض و من أنفسك و مما لا يعلمون. (يس. ٣٦)

“Slavljen zahvalnošću neka je Onaj Koji je stvorio parove u svemu od onoga što niče iz zemlje, parove među vama (u ljudskoj vrsti) i parove od onoga što ne znate i nećete nikada saznati. (Ja-Sin, 36)

U poglavlju Er-Rahman 1- 29 ajeta dat je pregled raznovrsnosti stvaranja. Također ova raznovrsnost je prikazana u skoro čitavom Kur’anu.

Stvaranje čovjeka

Ovo pitanje je za nas ljude najvažnije. Svi se pitamo odakle ljudi i kuda idu? Ne pitaju se

samo oni koji ne misle ništa. Čovjek je prema Kur’anu izravno stvoren i nastanjen na zemlju. Poslije se ljudska vrsta širi reprodukcijom, odnosom spolova. Kako je isključena mogućnost samonastanka života tako je mogućnost samonastanka čovjeka prema Kur’anu još snažnije isključena. Čovjek je biće koje ima znanje, spoznaju, volju i moć. Ovdje se podrazumijevaju i ostale osobine koje su odlika samo čovjeka. Moral i zakon također posjeduje čovjek. Sve ostalo na zemlji ne može spoznati ni sebe ni drugo izvan sebe. Čovjek na osnovu poznatog otkriva i čini nepoznato.

و علم آدم الأسماء كلها. (البقرة ٣١ .)

“Adem je poučen, pa je naučio imena svega.” (El - Bekare, 36)

و هو أنشأكم من الأرض و استعمركم فيها. (هود، ٦١)

“On (Allah) vas je početno stvorio od zemlje i nastanio vas na njoj”. (Hud , 61)

Pitanje zakona i morala je vezano za čovjeka. Sva ostala živa bića žive instiktivno i biološki egzistiraju. Čovjek ima civilizaciju kao rezultat znanja kojem je poučen od Stvoritelja a koje on sam ima sposobnosti da dalje razvija na Zemlji. Ima zakon i moral iz Objave koje on dalje odgojem, kulturom, tradicijom i praksom razvija i provodi. To ne radi niti jedno drugo živo biće u ovom našem svijetu za koji znamo.

Manifestiranje odzivanja Stvoritelja ljudima

Nakon što je čovjek stvoren i nastanjen na planetu Zemlju on nije prepušten samom sebi niti ostavljen da se snalazi sam kako može. U Kur’anu a i u svakodnevnom životu vidljivo je da se Allah brine za čovjeka i da ga pazi. Zrak koji čovjek diše direktno je stvoren za čovjeka i čovjek u tome nema nikakva učešća. Također voda. Djelomično čovjek učestvuje u proizvodnji hrane. Tek toliko da zna cijeliti zrak koji diše i vodu koju pije. Kako hrana koju čovjek djelomično pribavlja nije slučajna što bi zrak ili

voda bili slučajani ili samonastali. Ova pažnja ide dotle da se Stvoritelj odaziva svojim stvorenjima kada Ga pozivaju.

أمن يجيب المضطر إذا دعاه و يكشف السوء.
(النحل ، ٦٢)

»A ko je taj ko će se odazvati potrebnom nevoljniku kada Njega poziva. A ko će otkloniti jad, nevolju? (En-Nahl , 62)

Zapravo jedina je istina da je čovjek potpuno ovisan o Njemu u svakom trenutku ali ponekad u životu ova ovisnost postaje očigledna. Jasno se vidi djelimična ili potpuna nemoć čovjeka kao i nemoć njih više ili svih ljudi zajedno. Čovjek, više ljudi ili svi ljudi zajedno često svjedoče ovu nemoć ne samo u stvorenom svijetu nego i u situacijama koje sami ljudi proizvedu. Šta im preostaje izuzev obraćanja Njemu da ih spasi, izvede ili napravi otklon. Ljudi su svjedoci da se On odaziva i pomaže. Zašto Ga ne moliti da nam pomogne i olakša. On sam u Kur'anu tvrdi da je sa nama, da je blizu i da se odaziva.

Manifestacija vođenja i održavanja svjetova (Huda)

Svjetovi u stalnoj nužnoj ovisnosti o Njemu moraju biti stalno održavani i vođeni od Njega.

يسئله من فى السماوات و الأرض كل يوم هو فى شأن . (الرحمن، ٢٩)

“Sve što je na Nebu i na Zemlji Njega moli (od Njega traži). Svakog trenutka On je u djelovanju.” (Er-Rahman, 29)

قال ربنا الذى أعطى كل شئ خلفه ثم هدى
(طه، ٥٠)

Reče: “Naš Gospodar je Onaj Koji je sve dao stvaranjem zatim ga napatilo i dalje ga vodi” . (Ta -Ha, 50)

Sve unutar svjetova je također vođeno i održavano posebnom pažnjom Onoga Koji je sve to stvorio. Čovjek je dobio i posebnu Uputu preko meleka i ljudi poslanika. Preko mani-

festacije vođenja uočava se posebna pažnja koju Gospodar Stvoritelj daje svjetovima i čovjeku unutar njih. Kada bi ovo vođenje i pažnja bili svedeni na posebnosti ne bi se nikada od strane čovjeka mogle nabrojati.

وإن تعدوا نعمة الله لا تحصوها. (النحل، ١٨)

“Kada bi vi zbrajali Njegove blagodati ne bi ih mogli nabrojati.”(En-Nahl 18)

و هو الذى خلف لكم ما فى الأرض جميعا.
(البقرة، ٢٩)

“On je Onaj koji je vama stvorio sve što je na Zemlji.”

و سخر لكم ما فى السماوات و ما فى الأرض
جميعا منه . (الجاثية، ١٣)

“Sve što je na nebesima i na Zemlji podvrgao je da služi vama.” (El-Džasije, 13)

Kur'an govori vrlo precizno kako Allah održava biljni i životinjski svijet na Zemlji, kako ga vodi i usmjerava kao uostalom i sam život. Ibrahim 32-34 , El-Enbija 30-33 , En-Nahl 4-18 , En-Nahl 65 - 69,)

Manifestacija kreativnosti u stvaranju (El- Ibda')

Allah, dž.š., stvara bez prethodnog uzroka (jer uzrok je Njegov i od Njega), bez prethodnog uzorka (originalnost i neponovljivost stvaranja), bez prethodne materije, instrumenata, bez vremenske ili prostorne određenosti ili uslovljenosti. Način, stvaranje i forme su također Njegove, neponovljive i originalne. Sve je stvorio u najljepšoj formi.

الذى أحسن كل شئ خلقه. (السجدة، ٧)
“Koji je svaku stvar stvorio u najljepšoj pojavi.”
(Es-Sedžde,7)

خلق الإنسان فى أحسن تقويم. التين، ٤)
“Stvorio je čovjeka u najljepšem obliku.” (Et -Tin, 4)

Manifestacija sistema, zakonitosti i upravljanja svjetovima. (El-Hikme)

Svi ljudi su složni da nas okružuje priroda živi i neživi svijet. Nema razlika među ljudima da u tom svijetu koji nas okružuje sve postoji po zakonitostima u sistemu, bez obzira da li su to zakonitosti života biljnog i životinjskog svijeta ili zakonitosti mehanike i fizike ili zakonitosti kretanja koje postoje u svijetu koji nas okružuje a koji zovemo svemir kao i na samoj Zemlji. Zakonitosti niko ne niječe. Problem nastaje kod pitanja - odakle sve to? Da li samo od sebe u vječnom kretanju po nekoj vrsti spontaniteta nastanka ili postoji Stvoritelj i sve se događa po Njegovoj volji, znanju i moći? Ovo su tvrdnje Kur'ana. Objе se izlažu a ljudi se prema njima određuju od početka svijeta do danas. Ili ima mudri Stvoritelj koji vodi ovaj sistem po zakonitostima koje je On uspostavio a koje ljudi vide ili mogu dokazati ili se sve odvija spontano samo od sebe a zakonitost i sistem su sami sebe proizveli i svrha su samih sebe. U Kur'anu se kaže:

إن الذين يلحدون في آياتنا لا يخفون علينا
أفمن يلقي في النار خير أم من يأتي آمنا يوم
القيامة؟ إعملوا ما شئتم إنه بما تعملون بصير.
(فصلت ، ٤٠)

“Oni koji naše ajete materijalistički negiraju ne mogu se od nas sakriti. Da li je bolji onaj koji će biti bačen u vatri od onog koji će doći siguran na Dan Kijameta. Radite što hoćete On vidi ono što vi radite.” (Fussilet, 40)

صنع الله الذي أتقن كل شيء. (النحل ، ٨٨)
“ Allahovo djelo. Onoga koji je svaku stvar precizno sačinio.” (En-Nahl , 88)

Manifestiranje Jednog u pojavnom svijetu odvija se putem njegovih svojstava koja se dijele na:

1) svojstva same Njegove biti kao što su Stvoritelj, Svemilosni

الصفات الذاتية و هي: الرحمن ، الخالق

2) svojstva identifikacije kao što su Milostivi, Istina, Pravda

الصفات الثبوتية و هي: حق ، عدل ، رحيم

Ovim svojstvima se utvrđuje:

- Šta On nije. “Nije rođen i On nije nikog rodio”.

Nitko Njemu ravan nije. Nije postao.

- Šta On jeste prema svojstvima identifikacije: Istina, Pravda, Dobročinitelj, Milostivi.

Da li čovjek može u svom zemaljskom životu postići neka od njegovih svojstava?

a) Prema nekim poznavacima islama čovjek ne može postići ništa ni slično Allahovim svojstvima ali mu svojstva identifikacije ostaju kao krajnji ideal ili krajnja mogućnost koju nikada ne može postići ali može tome težiti, kao što je krajnja pravda ili istina odnosno ideali pravde i istine.

b) Prema drugim mišljenjima moguće je da se čovjek uzdigne do nivoa svojstava identifikacije kao što je istina ili pravda. Po ovim stavovima čovjeku nisu dostupna svojstva same Njegove biti.

c) Kod nekih ekstremnih ezoterika i sufija moguće je da se čovjek uzdigne do samih svojstava biti pa postane Stvoritelj kao i On jer je On čovjeka stvorio na svoju sliku i priliku a to treba shvatiti doslovno.

Čovjek nikada ne može biti pravedan kao On, niti istinit kao On, niti raditi kao On ali može nastojati da teži Istini i Pravdi onako kako se nalaze u Objavi. Allahova svojstva se manifestiraju u pojavnom svijetu prema Njegovoj Odredbi, a mi, ljudi, Njega, Njegove ajete i manifestacije prepoznamo i vjerujemo. **m**